
TRESTNÝ PROCES V CCEO A ŠPECIFICKÉ TRESTY

ICDr. Jurij Popovič, PhD.

Abstract: *The primary purpose of the penal procedure in the CCEO is to reform the offender and to repair any damage inflicted by such person upon the ecclesiastical community. Medicinal penalties are tools in the penal procedure that are used with the purpose of reforming the offender and prevent delicts. At the same time, it is worth pointing out that the penal procedure in the CCEO bears resemblance with what was defined in the first centuries of the Church. Instead of serving one's sentence, the forefathers spoke of bringing one to salvation. A priest was considered to be a physician, sin was perceived as a disease and the punishment as a medicine. This principle was defined in the Canon 102 of the Council of Trullo and is defined as such in the introductory canon of the penal procedure in the CCEO.*

Key words: *Penal law, penal procedure, punishment, delict, cleric.*

Abstrakt: *Základným úmyslom trestného procesu v CCEO je náprava vinníka a druhý cieľ je napráva škody ktorá bola spôsobená spoločenstvu veriacich. Trestné medicínálne prostriedky predstavujú v trestnom procese nástroj, pomocou ktorých má dochádzať k náprave vinníka a predchádzať sa možným zločinom. Zároveň je potrebné poukázať, že trestný proces v CCEO nesie otláčok ako to bolo zadané v prvých storočiach Cirkvi kde sa nebolavilo o odpykaní trestu, ale skôr o privádzaní k spásu a o kňazovi ako lekárovi, a o briebe ako o chorobe, o treste ako lieku. Takýto princíp bol definovaný 102 kánonom Trulanského snemu a takto je to aj zadané aj v úvodnom kánone trestného procesu CCEO.*

Kľúčové slová: *Trestné právo, trestný proces, trest, delikt, klerik.*

Úvod

V súčasnosti pozitívne právo je chápané ako súbor noriem, ktoré riadia sociálne správanie človeka a ktoré sú vybavené stanovenou sankciou. Tieto sankcie môžu mať v širšom slova zmysle rozličné právne konzekvencie, pripojené k samotnému predpisu zákona, ktorý vyjadruje určitú skutkovú podstatu. Niektoré z nich nie sú trestného charakteru, ako napríklad nulita úkonu alebo právna nespôsobilosť osoby, a je to v dôsledku neplánujúcich alebo zneschopňujúcich predpisov práva, čiže zákonov, iné však sú trestného charakteru.¹

Problém trestného práva v obidvoch kódexoch podľa niektorých odborníkov bol, v nedostatočnej účinnosti trestného poriadku a jeho nefunkčnosti.² Zdôrazňovali, že kódexová legislatíva obsahovala celý rad požiadaviek, v dôsledku čoho bolo veľmi obtiažne ukladať tresty. Jednou z požiadaviek uplatnenia trestného procesu je vyčerpanie iných pastoračných prostriedkov, ako sú bratské napomenutie, pokarhanie a iné cesty na nápravu pohoršenia, obnovu spravodlivosti a nápravu vinníka v zmysle predpisu kánn. 1401 CCEO čiže 1341 CIC 1983.

Inou okolnosťou podľa niektorých čo ohrozuje efektívnosť trestného procesu je to, že sudca môže podľa svojho svedomia a úsudku odložiť trest alebo potrestanie zdržať v rozličných prípadoch, hoci zákon používa prikazujúci charakter.³ Postupom čase aj samotná cirkev bola si vedomá potreby rekodifikácie noriem

¹ Porov. ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 218.

² Porov. ROCHET, J. C.: *Efficacité du droit penal canonique*. In: *L'Année Canonique* 38, Paris, 1995 - 1996, s. 139.

³ Porov. ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 218. Porov. ROCHET, J. C.: *Efficacité du droit penal canonique*. In: *L'Année Canonique* 38, Paris, 1995 - 1996, s. 139. Porov. ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 218.

trestného práva, aby v prvom rade chránila dobro veriacich a tak dochádza k reformám trestného práva v Katolíckej cirkvi.

Krátky historický vývoj

Napriek tomu, že Druhý vatikánsky koncil bezprostredne sa nezaoberal trestným právom, ale v dogmatickej konštitúcii *Lumen gentium* môžeme vyraz *delictum* (delikt, zločin) nájsť iba v dvoch častiach (LG 8 ktorý sa opiera o citáciu Hebr. 2,17, a v kapitole LG 9 citáciou Rim. 4,25).⁴ Aj v pastorálnej konštitúcii *Gaudium et Spes*, v ktorej sa objavuje slovo *poena* (trest, potrestanie),⁵ ale táto vôbec nemá žiadny súvis s trestným právom. Avšak v Dekréte o východných katolíckych cirkvách *Orientalium Ecclesiarum* sa nachádza usmernenie, že východné cirkvi majú rovnaké právo a povinnosť ako západné cirkvi riadiť sa podľa svojich vlastných ustanovení“, a taktiež výzva, „že ak sa od nich vinou okolnosti alebo osôb nenáležite odchyľili, majú sa usilovať o návrat k starootcovským tradíciám“⁶.

Táto nepriama výzva bola jasným signálom vrátiť sa k pôvodnej koncepcii trestného práva prvých všeobecných snemov, kedy sa nehovorilo o odpykaní, ale skôr privádzaniu k spásu, a hriechu ako ochoreniu, o udelení trestu ako o lieku. A tieto atribúty bolo potrebné zapracovať do trestného práva pre východné katolícke cirkvi.⁷

⁴ <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium>. Vyhľadane 23.4.2020

⁵ Druhý vatikánsky koncil: Pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes* o Cirkvi v súčasnom svete, č. 45. In: Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu : Konštitúcie, Spolok svätého Vojtecha, Trnava, 1993.

⁶ Kongregácia pre východné cirkvi: Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkvi. Citta del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1996, s. 13. Porovnaj <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientium-ecclesiarum>. Vyhľadane 23.4.2020

⁷ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 641.

Táto výzva bola veľmi aktuálna a dôležitá, lebo v druhom tisícročí dochádzalo k latinizácii východnej cirkvi, neskôr nebolo už latinizované, ale bolo už latinské právo, nakoľko od 18. storočia boli prijaté a aplikovali sa tresty *latae sententiae*, a napríklad v arménskej cirkvi sa rozlišovalo medzi trestami a cenzúrami a medzi trestami *a iure* a *ab homine*, v dnešnom chápaní *latae a ferendae sententiae*.⁸

Potvrdenie týchto trendov nachádzame aj v našej miestnej cirkvi, keď traja gréckokatolícki biskupi Mukačevskej, Prešovskej a Hajdudorožskej eparchie dňa 31. decembra 1917 požiadali Apoštolskú stolicu, aby dala povolenie zaviesť CIC 1917 aj v týchto eparchiách „*salvis tamen iuribus omnibus hucadusque specialibus nostris*“.⁹ Následne prišlo súhlasné stanovisko od pápeža Benedikta XV.¹⁰

Apoštolským stolcom boli vydané štyri *motu proprio* a v roku 1959 bolo pripravené aj *motu proprio* o sviatostiach a trestoch, ale jeho prijatie bolo odložené, lebo sa chystala reedícia obidvoch kódexov, ale nič nemení na skutočnosti, že to boli predpisy piatej knihy trestného práva latinskej cirkvi z roku 1917.¹¹

K posunu tohto latinského zmýšľania dochádza aj na základe Druhého vatikánskeho koncilu. V duchu tohto odporúčania boli stanovené princípy skúmania Kódexu kánonického práva, a tieto princípy zobrala na zreteľ IX. expertná skupina „*Coetus de delictis et*

⁸ Porov. DVOŘÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 103.

⁹ Душпастьрь, ч. 4, 1924 рочник. I, s, 177-178. Porov. ADAM, M.: Zohľadnenie interekleziálnych vzťahov. In: *Diritto particolare nel sistema del CCEO. Centrum spirituality Východ- Západ v Košiciach. Vol. 2*. Košice, 2007, s. 442.

¹⁰ In: Душпастьрь, ч. 4, 1924 рочник. I, s, 177-178. Porov. VASIE, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukačevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Dobrá kniha, Trnava, 2000, s. 182.

¹¹ Porov. DVOŘÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 103.

poenis“ PCCICOR.¹² Táto komisia požadovala oslabiť konflikty alebo vôbec sa im vyhnúť, zminimalizovať hrozbu trestu, aby tresty prevažne boli udelené ako *poenae ferendae sententiae* a prechádzali do vonkajšieho fóra, a taktiež aby *poenae latae sententiae* boli udelené iba v individuálnych prípadoch a obzvlášť závažných zločinoch.¹³

V roku 1974 Pápežskou komisiou na revíziu CICO na I. plenárnom zasadnutí boli schválené „Pokyny na revíziu Kódexu východného kánonického práva. Táto komisia presnejšie zapracovala odporúčanie koncilu, stanovujúc princípy preskúmania práva východných cirkví. Medzi tieto princípy v prvom rade stanovila apoštolskú tradíciu, kánony synod, východné kánonické zbierky a spoločne zvykové právo východných cirkví, ktoré sa stále používajú. Ohľadné trestného práva, v „Pokynoch“ boli stanovené tri dôležité podmienky:

1. *Poenae late sententiae* musia byť úplne zrušené, nakoľko nezodpovedali pôvodnej východnej tradícii, a v ortodoxných cirkvách bol tento pojem úplne cudzí, a z dôvodu prispôsobenia východného kódexu súčasným požiadavkám východných cirkví nebolo potrebné. Okrem toho vo východnej kánonickej disciplíne sa nenachádza ani zmienka o takomto treste.
2. Pred uložením trestu musí byť zachované *monitio canonica*, to znamená, že ma sa klásť dôraz na kánonické napomenutie a tak predchádzať uloženiu trestu, čo je v súlade s starobylými predpismi východných kánonov.
3. Prehodnotenie významu trestu nie ako *privatio alicuius boni*, ale znovuzavedenie ponímanie trestu ako *impositio actus positivi*. Viac než *poenae* by sa malo pojednávať o *poenitentiae*, a toto by oveľa lepšie zodpovedalo starobylej východnej tradícii. Hlavným zámerom bolo teda zrušiť túto

¹²<http://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/documenta/cceo/nuntia/4.pdf>. Vyhľadane 23.4.2020.

¹³ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 641.

dichotómiu medzi *poenae* a *poenitentiae*, ktorý bol fakticky prevzatý z predpisu latinského trestného práva CIC 1917 a dokonca bolo rozšírený z 220 kánonov na 241, a presadiť zásadu, aby každý trest ktorý je uložený mal medicínalný charakter.¹⁴

Iba tieto nové a radikálne princípy mohli splniť požiadavku Druhého vatikánskeho koncilu. Preto trestné právo CCEO bolo sformulované z odporúčaniami koncilu a „Pokynov“. Práve v tomto sa Východný kódex odlišuje od Latinského kódexu.¹⁵ Ďalšie prijaté zásady pre tvorbu nového trestného práva boli tieto:

1) Ukladať trest je skôr povinnosť a len nepriamo právo a sudcu, pretože uloženie trestu je úzko spojené s absolútnou povinnosťou urobiť všetko čo je možné, aby bola nájdená stratená ovca.¹⁶

2) Avšak každý trest je v zásade medicínalný, a z tohto dôvodu ma byť uložený až v poslednom prípade po kánonickom napomenutí (*monitio canonica*).¹⁷

3) Trest má byť odstupňovaný tak, aby neuviedol delikventa do zúfalstva, ale na druhej strane aby zase nebol mierny, ktorý by mohol ho viesť k neviazanému životu a pohrdaním zákona, tak zo

¹⁴<http://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/documenta/cceo/nuntia/4.pdf>. Vyhľadane 23.4.2020. Porov. DVORÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 103 – 104. Porov. NEDUNGATT, Georg.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 642.

¹⁵ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 642.

¹⁶Porov. https://azbyka.ru/otechnik/pravila/kanony-ili-kniga-pravil/10_102. Vyhľadane 27.4.2020.

¹⁷ ERDŐ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Symposiū iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 225. Porov. DVORÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 103 – 104.

strany delikventa, tak zo strany cirkevného spoločenstva.¹⁸ „Princípy“ a „Pokyny“ a všetko to čo nasledovalo sa aplikovali pri kodifikácii trestného práva v CCEO.¹⁹

Teologická koncepcia trestného práva

Pri pohľade na úvodné kánony nových titulov v CCEO nemôžeme si nevšimnúť, že takmer každý úvodný kánon má hlboký dogmaticko – teologický obsah. Táto skutočnosť je o to zvlášť prítomná v XXVIII titule Trestné sankcie v Cirkvi v kánone 1401 CCEO „Keďže Boh využíva každý prostriedok, aby navrátil zatúlanú ovcu, tí, ktorí od neho dostali moc zväzovania a rozväzovania, majú podať primeraný liek v chorobe tým, ktorí spáchali delikt, majú ich napomenúť, pokarhať, povzbudiť so všetkou trpezlivosťou a poučením a čo viac, majú tresty ukladať tak, aby rany spôsobené deliktom vyliečili, a aby neviedli k priepasti beznádeje, ani nepovolili brzdy k rozpusteniu života a opovrhnutiu zákonom“.

Tento „teologický“ kánon je skrátenou a upravenou verziou 102 Trulanského snemu z roku 692: „Tí, ktorí prijali od Boha moc zväzovať a rozväzovať hriechy, sú povinní skúmať druh hriechu a pripravenosť hriešnika k obráteniu a podľa toho užívať liečbu vhodnú pre neduh, aby snád kvôli nedodržaniu miery, v tom či druhom nezahubili spásu chorého. Lebo neduh hriechu nie je rovnaký, ale rozdielny a rozličný a pôsobí rôzne druhy škôd, z ktorých sa hojne zlo rozlieva, kým nie je zastavené silou liečiaceho. Preto má ten, kto vykonáva duchovnú liečbu, aby pred tým skúmal stav hriešnika a pozoroval, či smeruje k uzdraveniu alebo naopak

¹⁸Nuntia 4 (1977) 72. Porov. <http://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislative/documenta/cceonuntia/4.pdf>. Vyhľadane 27.4.2020. Porov. DVORÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 105.

¹⁹ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 642.

vlastnou povahou chorobu k sebe privádza, a ako sa medzitým správa. V prípade, že sa lekárovi nebráni a hojí ranu duše užívaním predpísaných liekov, treba mu preukazovať podľa zásluhy milosrdenstva. Ako Boh, tak aj ten, kto prijal pastierske vedenie, má všetku svoju starostlivosť nasmerovať na to, aby vrátil zatúlanou ovečku a vyliečil uštipnutie hadom. Nie je snáď nutné hnať ju priepasťou zúfalstva a ani povoliť rozvrátenie života a bezstarostnosť, ale je potrebné všetkými spôsobmi buď pomocou liečebných prostriedkov prísnych a zaväzujúcich, alebo miernejších a ľahších, pôsobiť proti chorobe a usilovať o zahojenie rany. Skúša ovocie pokánia a múdro usmerňovať človeka, povolaneho k osvieteniu zhora. Máme poznať jedno i druhé aj to, čo zodpovedá horlivosti kajúcnika aj to, čo vyžaduje zvyk. Pre tých, ktorí neprijímajú k dokonalosti pokánie nutné použiť odovzdané ustanovenia, ako nás poučuje sv. Bazil.²⁰

Tento predpis kánona obsahuje dôležitú ideu vo veľmi stručnej forme, a môžeme ho pokladať za hlavnú príručku pre celé trestné právo východných katolíckych cirkví. Predpis kán. 1401 sa obracia na tých, ktorí majú moc „zväzovať a rozväzovať“ a hoci nepriamo pripomína najdôležitejší biblický základ moci Cirkvi udeľovať tresty. V prvom rade prízvukuje prvoradý cieľ cirkevného trestu prinavrátanie zblúdenej ovce (Mt, 18, 12 – 14²¹ Lk, 15, 4 – 7²²), povedané inými slovami, napráva páchatel'a.²³ Taktiež dáva do pozornosti, že trest je poslednou možnosťou dosiahnuť výsledok, nakoľko ostatné prostriedky ako napríklad napomenutie (2Tim, 4, 2.)²⁴ ukázali sa neúčinnými.²⁵ Zároveň tento predpis kánonu, pripomína, že každý delikt má dopad nie iba na jedincov, ale

²⁰ https://azbyka.ru/otechnik/pravila/kanony-ili-kniga-pravil/10_102.
Vyhľadanie 27.4.2020.

²¹ Mt, 18, 12 - 14.

²² Lk, 15, 4 - 7

²³ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 642 – 643.

²⁴ 2Tim, 4, 2

²⁵ Peter Erdő, *Kánonický trestný proces*. in *IUS ET IUSTIA Acta IX. Symposiū iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie: 2000, s. 225.

spôsobuje škodu celému cirkevnému spoločenstvu. Ponúka aj štandardy pri uložení trestov, trest nemá byť až príliš tvrdý, a ani príliš mäkký, aby nespôsoboval amorálny život, alebo ignoranciu zákona.²⁶

Zaujímavý rozdiel medzi dvoma kódexami sa javí už v titule XXVIII. Titul v CCEO, má rubriku: *Postup pri ukladaní trestov*, lebo ako sme uviedli vyššie CCEO nepozná tresty *latae sententiae*.²⁷ Titul sa potom delí na dve kapitoly, prvá ktorá pojednáva *Trestný proces*, druhá rieši *Ukladanie trestov mimosúdnyim dekrétom*. Tento posledný titul predstavuje štrukturálnu novotu oproti latinskému kódexu, ktorý nemá špeciálnu kapitolu pre administratívnu trestnú procedúru.²⁸

Reedícia trestného práva a jej dôvody

V princípoch pre obnovu legislatívy trestného kánonického procesu po II. Vatikánskom koncile a ktoré boli aplikované v obidvoch kódexoch sa kládol dôraz na vhodnosť uložiť trest alebo odpustiť trest vôbec na vonkajšom fóre.²⁹ Hoci ako prvý princíp zdôrazňoval potrebu chrániť práva a povinnosti veriacich. Zároveň sa žiadalo prihliadať aj na lásku, na mieru zavinenia odložiť príliš prísne normy. Bolo zdôraznené, aby sa moc prezentovala jasnejšie ako služba.³⁰ Napriek ťažkostiam ako sme

²⁶ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 643. Porov. ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 219.

²⁷ NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 645.

²⁸ ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 220.

²⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 647. Porov. ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 219.

³⁰ ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 219. Porov.

vyššie uviedli, pri používaní trestov v súčasnom trestnom poriadku je jasné, že ak sa zákony vykladajú správne tak, môže byť účinným prostriedkom na dosiahnutie cieľa Cirkvi, ktorým je spása duší. Spása duší je všeobecným princípom pre aplikáciu práva, nakoľko táto spása, je iste aj osobitným cieľom človeka, nie kolektívnym, nie mechanickým, ale nepoužitie trestu neprivádza niekedy jednotlivca k spáse.³¹ Na druhej strane, táto spása nie je iba duchovnou spásou delikventa, ale má vzťah k verejnému dobru.

Preto v Cirkvi spása duší, ako princíp interpretácie a aplikácie kánonického práva, znamená súčasne aj autenticitu a účinnosť Cirkvi, aj jej viditeľnú a organizovanú jednotu, sviatosť spásy, čo je spásou aj jednotlivca, a je neoddeliteľná od služby a od sviatostnej účinnosti Cirkvi.³²

Ohľadom voľby pri uložení trestu, či zvoliť cestu súdnu alebo mimosúdnu, ostáva značne napätie medzi teóriou, ktorá ovplyvňovala aj legislatívu, a praxou. Kým prvá dávala prednosť súdnemu procesu, v praxi sú trestné súdy veľmi zriedkavé.³³

Podľa normy kán. 1469, § 1. čiže kán. 1718§ 1 na konci predbežného zisťovania, hierarcha je povinný prijať riešenie, berúc do úvahy tri body: zjavnosť prvkov, proces vyhlásenia alebo uloženia kánonických sankcií, zacielenie procesu v zmysle predpisu 1085, § 3. CCEO čiže kán. 1441 CIC a určenie cesty, ako ho uskutočniť: súdne alebo administratívne. V oboch formách má tento proces jediný a bezprostredný cieľ - vyhlásenie alebo uloženie sankcie, predbežne preveriac mieru viny podozrievaného.³⁴

NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 619.

³¹ GROCHOLEWSKI, Z.: *Špecifika práva Katolíckej cirkvi*. In: *Tribunál*. Spišská Kapitula: SSKP, 2005, roč. IV, č. 1, s. 10.

³² ERDŐ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Symposiū iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 219.

³³ Tamtiež, s.228.

³⁴ SANCHIS, J.: *L'indagine previa al processo penale*. In: *IUS ECCLESIAE*, Vol. 4, n. 2, Roma, 1992, s. 536-548.

Ak sa má riadiť slovami spomínaného kán. 1469 CCEO čiže kán. 1718 § 1, b. 3, potom by sa mohlo javiť, že hierarcha svojvoľne rozhoduje o súdnej alebo administratívnej ceste alebo obmedzovaný pri svojom výbere. Tento kánon je potrebné interpretovať v zmysle 1402 CCEO³⁵ čiže kán. 1342 CIC.³⁶

Je evidentné, že súdny proces dáva väčšie záruky na obhajobu obvineného, hoci tieto záruky sú prítomné aj pri administratívnom procese. Rešpektovanie práva veriaceho na vlastnú obhajobu sa ukazuje ako skutočne nevyhnutné pre autentické svedectvo Cirkvi voči svetu.³⁷

Špecifické tresty v trestnom práve východných cirkví

Nakoľko ako sme už spomínali, hlavným cieľom trestov v CCEO je napráva vinníka, čiže medicínálny účinok trestu, ale nie náprava a dosiahnutie spravodlivosti.³⁸ Špecifickosť dvoch trestov je skôr otázkou terminológie. Trest známy ako *interdikt* v Západnej cirkvi z čias pápeža Inocenta III. počas nasledujúcich storočí bol používaný pod iným názvom *malá exkomunikácia*.³⁹ Kanonické dopady malej exkomunikácie sú definované v predpise kán. 1431 § 1 CCEO.⁴⁰ Predsa trest ktorý v kánonickom práve západnej cirkvi

³⁵ Kán. 1402 § 2 CCEO „Ak však úsudkom autority podľa § 3 vážne dôvody prekazujú, aby sa trestný súdny proces konal a dôkazy o delikte sú isté, delikt môže byť potrestaný mimosúdnym dekrétom, podľa normy kán. 1486 a 1487, len keď nejde o odňatie úradu, titulu, inšigní alebo o suspendovanie nad jeden rok, o preradenie na nižší stupeň, o depozíciu alebo o väčšiu exkomunikáciu.

³⁶ GEROSA, Libero, *Právo Cirkvi*, Prešov, 2005, s. 195 – 196.

³⁷ ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces*. In: *IUS ET IUSTITIA Acta IX. Symposii iuris canonici anni 1999*. Spišské Podhradie, 2000, s. 238.

³⁸ Porov. DVOŘÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 107.

³⁹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 647 – 648.

⁴⁰ Kán. 1431 - § 1. CCEO „Potrestaní menšou exkomunikáciou sú zbavení práva prijímať Božskú Eucharistiu; navyše môžu byť vylúčení z účasti na

má pomenovanie jednoducho *exkomunikácia*, v CCEO je veľkou exkomunikáciou, a jej kánonické dopady sú stanovené v kán. 1434 CCEO.⁴¹

Veľmi charakteristický pre východné právo je trest preradenia klerika na nižší stupeň, tento trest bol nanovo prijatý v CCEO. Hoci Damián Němec tvrdí, že oproti západnému právu nie je žiadny rozdiel, len sa jedná o trošku o odlišnú terminológiu. Nakoľko západný kódex hovorí *dimissio a statu clericali* (prepustenie z duchovného stavu), a v CCEO sa používa termín *depositio a statu clericali* (pozbavenie posvätného stupňa) avšak ide o to isté.⁴²

Ale práve v kán. 1433 § 1. CCEO⁴³ je obsiahnutá starobylá kánonická prax východných cirkví,⁴⁴ naopak CIC tento predpis kánonu neobsahuje. Podľa predpisu kán. 1433 § 1 CCEO klerikovi, hoci ostáva ten istý stupeň svätenia, avšak je mu dovolené vykonávať iba tie akty moci posvätného stupňa a riadenia, do ktorého bol preradený. Takže tento trest zasahuje do oblasti personálneho statusu, a to preradením na nižší stupeň, ale toto

Božskej liturgii, ba aj od vstupu do chrámu, ak sa v ňom slávi verejný Boží kult.“

⁴¹ Kán. 1434 - § 1. CCEO „Väčšia exkomunikácia okrem toho všetkého, o čom hovorí kán. 1431, § 1, zakazuje prijímať ostatné sviatosti, udeľovať sviatosti a sväteniny, vykonávať akékoľvek úrady, služby alebo úlohy, vykonávať akty riadenia, ktoré ak sa predsa vykonajú, sú samým právom neplatné. § 2. Potrestaný väčšou exkomunikáciou má zakázanú účasť na Božskej liturgii a na akýchkoľvek iných verejných sláveniach Božieho kultu. § 3. Potrestaný väčšou exkomunikáciou má zakázané užívať privilégia predtým mu udelené; nemôže platne nadobudnúť hodnosť, úrad, službu alebo inú úlohu v Cirkvi alebo dóchodok, ani si nemôže prisvojiť s nimi spojené pôžitky; je pozbavený aktívneho i pasívneho hlasovacieho práva.“

⁴² NEMEC, D., J.: *Propuštění z duchovního stavu podle předpisů Kodexu kanonického práva z r. 1983*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 82.

⁴³ Kán. 1433 - § 1. CCEO „Klerik preradený na nižší stupeň má zakázané vykonávať tie akty moci posvätného stupňa a riadenia, ktoré nezodpovedajú tomuto stupňu.“

⁴⁴ Porov. DVOŘÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 108 – 110.

disciplinárne opatrenie iba redukuje posvätný stupeň, ale nepozbavuje ho samotného svätenia.⁴⁵

Prepustenie z klerického stavu je najvyšším trestom pre vinných klerikov ktorí sa dopustili najzávažnejších deliktov, a klerika môže prepustiť iba kompetentný tribunál z mysle prepisov práva prostredníctvom penálneho procesu (kán. 1402 § 2. CCEO čiže kán. 1342 § 2 CIC;). Pričom tento proces musí splniť podmienky v zmysle predpisov práva kán. 1471 § 1 CCEO čiže kán. 1728 § 1 CIC). Taktiež sa môže uskutočniť prostredníctvom mimosúdneho dekrétu v zhode s postupom stanoveným v kánonickom zákone (kán. 1486 CCEO čiže kán. 1720 CIC).⁴⁶

Medzi ďalšie špecifické tresty s ktorými sa nachádza v CCEO je predpis kán. 1465 CCEO. Tento predpis je špecifický tým, že bráni tak zvanému „vnútornému katolíckemu prozelitizmu“.⁴⁷ Predpis tohto kánonu je nasledovný: „Kto zapísaný do ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris*, tiež latinskej Cirkvi, pri vykonávaní, služby alebo inej úlohy v Cirkvi, akéhokoľvek veriaceho v Krista, akýmkoľvek spôsobom sa snaží priviesť proti kán. 31⁴⁸ k prestúpeniu do inej cirkvi *sui iuris*, má byť potrestaný primeraným trestom.“

Náboženská sloboda sa má uplatňovať nie iba na voľbu alebo praktizovanie viery (kán. 586 CCEO) ale taktiež aj na slobodu voľby a praktizovania obradu v Partikulárnej cirkvi alebo v Cirkvi *sui iuris*. (pozri OE 4: „nech si pri včleňovaní do plnosti katolíckeho spoločenstva ponechajú svoj obrad a nech ho podľa možnosti

⁴⁵ Porov. NEMEC, D, J.: *Propuštění z duchovního stavu podle předpisů Kodexu kanonického práva z r. 1983*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012, s. 82 – 83.

⁴⁶ NERI, A.: *Strata klerického stavu in poenam: Špeciálne fakulty kongregácie pre klérus*. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Sympozii iuris canonici anni 2012*. Spišské Podhradie, 2014, s. 127.

⁴⁷ Porov. NEDUNGAATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 649.

⁴⁸ Kán. 31 CCEO „Nikto nemá nijakým spôsobom navádzať ktoréhokoľvek veriaceho v Krista k prestúpeniu do inej cirkvi *sui iuris*.“

zachovávať“).⁴⁹ Keď hovoríme o predpisoch kánn. 31 a 1465 CCEO, ale v CIC totožný kánon neexistuje.

Ďalší špecifický trest v CCEO je úmyselne vynechanie právom predpísanú liturgickej spomienky hierarchu. V CIC nie je to definované ako zločin, avšak v súlade so starobyľou tradíciou východných cirkví je to veľmi závažný zločin. Prepis kánn. 1438 CCEO⁵⁰ hovorí, že kto tak robí aj po napomenutí, má byť potrestaný primeraným trestom, nevylučujúc exkomunikáciu. Spomienka hierarchou pri Božskej liturgii o nej máme v CCEO niekoľko predpisov, napríklad kánn. 91, 92, § 2, 135, 161, 162, 209 §§1,2. CCEO. Pričom to nie je iba modlitba za hierarchu, pápeža, patriarchu, metropolitu, eparchialného biskupa, exarchu, ale je to znak plnej jednoty a pokory. Preto úmyselné vynechanie, znamená popretie jednoty a subordinácie na pohoršenie veriacich.⁵¹

Epilóg

Téma trestného práva a trestného procesu v Cirkvi po Druhom vatikánskom koncile nebola príliš atraktívna a po tomto koncile vznikli teórie ktorých jasným zámerom bolo ak nie celkom eliminovať právny systém, tak aspoň eliminovať trestné právo. Hoci v poslednom období vidíme opačný trend. Uvedomujeme si, že téma trestného práva, a konkrétne téma trestného kánonického práva, je zložitou a citlivou otázkou. Vyvoláva aj v súčasnosti rôzne otázky a diskusie o uplatňovaní predpisov trestného práva a to v dôsledku rôznych škandálov v Cirkvi. Hoci aj pod ťarchou týchto škandálov Cirkvi novelizovala svoje trestne právo. No

⁴⁹ <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientalism-ecclesiarum>. Vyhľadané 15.5.2020.

⁵⁰ Kánn. 1438 - Kto úmyselne zanechal právom predpísanú spomienku hierarchu v Božskej liturgii a v Božských chválach, ak zákonne napomenutý sa nespamätá, má byť potrestaný primeraným trestom, nevylučujúc väčšiu exkomunikáciu.

⁵¹ Porov. NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів, 2008, s. 649.

napriek tomu, trestné právo nikdy nebude dokonalé, ale jasne garantuje hoci na prvý pohľad minimálnu spravodlivosť. Samozrejme aj otázka uloženia trestov má svoje opodstatnenie v teológii vykúpenia a spásy. A princíp *salus animarum suprema lex* má čo do najvyššej miery platiť aj v trestnom práve Cirkvi.

Zoznam bibliografických odkazov

- ADAM, M.: Zohľadnenie interekleziálnych vzťahov. In: *Diritto particolare nel sistema del CCEO. Centrum spirituality Východ- Západ v Košiciach. Vol. 2.* Košice, 2007, ISBN 978-80-7141-588-6.
- DVOŘÁČEK, J.: *Propuštění z duchovního stavu a sesazení na nižší stupeň svěcení podle Kodexu kánonů východních církví z r. 1990.* In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012. ISSN 2570-9798.
- ERDÖ, P.: *Kánonický trestný proces.* In: *IUS ET IUSTIA Acta IX. Symposiū iuris canonici anni 1999.* Spišské Podhradie, 2000. ISBN 80-7142-077-8.
- GEROSA, Libero, *Právo Cirkvi*, Prešov, 2005. ISBN 80-89007-70-8.
- GROCHOLEWSKI, Z.: Špecifiká práva Katolíckej cirkvi. In: *Tribunál. Spišská Kapitula: SSKP*, 2005, roč. IV, č. 1. ISSN 1336-1600.
- KÓDEX KÁNONOV VÝCHODNÝCH CIRKVI, CODEX CANONUM ECCLESiarUM ORIENTALIUM, PROMULGOVÝ PAPEŽOM JÁNOM PAVLOM II., Vydavateľstvo Lublinskej arcidiecézy Gaudium, Lublín, 2012. ISBN 978-83-7548-090-0.
- NEDUNGATT, G.: *Путівник по Східному Кодексу: Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков.* Львів : Свічадо, 2008. ISBN 978-986-385-147-8.

NEMEC, D, J.: *Propuštění z duchovního stavu podle předpisů Kodexu kanonického práva z r. 1983*. In: *Studia Theologica*, 14, č. 3 (49), Olomouc, 2012. ISSN 2570-9798.

NERI, A.: Strata klerického stavu in poenam: Špeciálne fakulty kongregácie pre klérus. In: *IUS ET IUSTIA Acta IX*. Sympozii iuris canonici anni 2012. Spišské Podhradie, 2014. ISBN 978-80-89170-46-3.

ROCHET, J. C.: *Efficacité du droit penal canonique*. In: *L'Année Canonique* 38, Paris, 1995 – 1996. ISSN 0570-1953.

SVĚTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1996.

VASIL, C.: *Kánonické pramene byzantsko-slovanskej katolíckej cirkvi v Mukachevskej a Prešovskej eparchii v porovnaní s Kódexom kánonov východných cirkví*. Dobrá kniha, Trnava, 2000. ISBN 80-7141-306-2.

SANCHIS, J.: *L'indagine previa al processo penale*. In: *IUS ECCLESIAE*, Vol. 4, n. 2, Roma, 1992, ISSN 1972-5671.

Kongregácia pre východné cirkvi: Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví. Citta del Vaticano, Libreria Edetrice Vaticana, 1996.

Druhý vatikánsky koncil: Pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes* o Cirkvi v súčasnom svete, č. 47-52. in: *Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu : Konštitúcie*, Trnava, Spolok svätého Vojtecha, 1993.

Nuntia 4 (1977) 72.

Archív Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove

Духовная жизнь, ч. 4, 1924 год. I.

<<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium>. 23.4.2020.

COLLECTANEA LECTIONUM THEOLOGICARUM X

<<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/orientalium-ecclesiarum>. 23.4.2020.

<<http://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/documenta/cceo/nuntia/4.pdf>. 23.4.2020

<https://azbyka.ru/otechnik/pravila/kanony-ili-kniga-pravil/10_102. 27.4.2020.